

Arkipäivän teknologiat

Yhä pidemmälle teknologisoituvassa arkielämässä kiinnitämme herkästi huomiota kaikkein uusimpiin laitteisiin ja keksintöihin, jotka mediajulkisuuden mukaan tasoittavat tietämme yhä edistysellisempään tulevaisuuteen. Digitalisoinnin vallankumouksena tunnettu neljäs teollinen aikakausi on ollut tämän kehityksen tärkein toimintakenttä 1980- ja 1990-luvulta alkaen. Tietokoneet, tietoverkot ja erilaiset älylaitteet ovat valtaviin ohjelmakirjaston ja palvelukokonaisuuksien vuoksi kiistämättä helpottaneet arkea ja työtä, vaikka niiden saamaa valtaa on ymmärrettävästi myös kritisoitu laajasti. Digitalisoinnin painopisteen vuoksi myös tutkimukselliset näkökulmat saattavat vinoutua ja hämärtyä. Tämän vastapainoksi Tekniikan Waiheita 2/20 suuntaa uteliaan katseen arkipäivän teknologian historiaan.

Mikä teknologia on viime kädessä tärkeää ja miten me luotamme sen toimintakykyyn? Kysymys saattaa tuntua itsestään selvältä, mutta elinympäristömme on täynnä koneita, laitteita ja muita keksintöjä, joihin emme normaalisti kiinnitä huomiota. Ne ovat olleet osa arkipäivää niin kauan, että herkästi unohdamme, kuinka riippuvaiseksi olemme tulleet niistä. Niiden tärkeys muistuu mieleemme vasta, kun jokin niistä lakkaa toimimasta. Näitä laitteita voivat olla esimerkiksi pyykinpesukone, vesiboileri tai vaikkapa kahvinkeitin. Millainen on ollut näiden teknologioiden kulttuurihistoria? Jokainen laite ja keksintö on ollut aikoinaan uusia innovaatiota, jotka vuosikymmenien saatossa on vähitellen kotiutuneet monimutkaisen vuorovaikutusprosessin tuloksena. Näiden teknologioiden merkityksellisyys on alkanut näkyä vasta siinä vaiheessa, kun niitä on alettu pitää modernin elämisen edellytyksenä. Tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu myös sellaiseen arkipäivän teknologiaan, joka ei ole ollut enää vuosikymmeniä käytössä. Monista esineistä on tullut vanhentuneita artefakteja, jolloin myös tieto niiden alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ja merkityksestä saattaa unohtua. Näin tehtäessä meidän on samalla rakennettava menneisyyden arkipäivä uudelleen.

Tekniikan Waiheita 2/2020 tarjoaa näistä lähtökohdista useita vaihtelevia avauksia arkipäiväisen teknologian kulttuurihistoriaan. Numeron pääjuttuna aloittaa Hannu Salmen laajaan lehtiaineistoon perustuva tutkimusartikkeli kahvinkeitinien tulosta Suomeen. Salmi huomioi, että kahvinkeitolla on Suomessa monisatainen perinne takanaan, mutta varsinkin 1950-luvulta lähtien se vakiintui vähitellen osaksi kotien modernisaatiota. Avainkeksinnöksi artikkelissa nostetaan esiin suodatinjauhetun kahvin vähittäinen yleistyminen. Historian valossa voi tuntua yllättävältä, että perinteinen pannukahvin valmistus oli hyvin suosittua aina 1970-luvulle asti, jolloin uudet kahvinkeitimet alkoivat nopeasti syrjäyttää tätä valmistusmenetelmää. Numeroon on valittu myös useita vaihteleviin tapaustutkimuksiin kytkeytyviä tutkimuskatsauksia. Veijo Kauppisen katsaus tarkastelee autoissa sota-aikoina käytettyjä häikäpönttöjä. Käytössä ollut puukaasutekniikka mahdollisti tiellä kulkemisen aikana, jolloin bensiiniä oli säännösteltysti saatavilla. Vesa Linja-aho puolestaan käsittelee palosammutuksen lähes unohduksiin jäänyttä historiaa. Tapaustutkimuksena käsitellään sammutusvedenottoaikkojen merkintää V-opasteella, joka tapana jäi pääosin pois käytöstä 1960-luvun alussa. Opasteita kuitenkin näkyy edelleen maastossa ja niiden merkityksestä keskustellaan myös sosiaalisessa mediassa.

Omana osanaan tarjotaan myös ajankohtaista tietoa museotoiminnan nykytilasta. Lilli Sihvonen esittelee Suomen lasimuseon virtuaalinäyttelyä. Leila Stenroosin katsaus kuvailee Porin Rosenlew-museon toiminnasta koronakevään poikkeusolojen aikaan. Miten museotoiminta on onnistuttu tuomaan asiakkaiden kotisohville asti?

Lisäksi numerossa tehdään myös pieni hyppäys kotitietokoneiden ympärille syntyneiden alakulttuurien maailmaan. Museovirasto valitsi multimediaohjelmoinnista tunnetun demosen elävän perinnön kansalliseen luetteloon ensimmäisenä digitaalisen kulttuurin ilmiönä. Markku Reunanen valottaa tämän hakuprosessin vaiheita ja merkitystä omassa uutisartikkelissaan.

Toivomme numeron tarjoavan teille uusia, kiinnostavia avauksia teknologian kulttuurihistoriaan. Numero on samalla kunnianosoitus myös hävinneelle tekniikalle, jonka kulttuuriperinnön äärelle me voimme palata yhä tänäkin päivänä. Antoisia lukuhetkiä!

Toimituskunnan puolesta haluamme myös kiittää kaikki kirjoittajia sekä vertaisarvioitsijoita työpanoksestanne!

Petri Saarikoski

Turun yliopiston digitaalisen kulttuurin yliopistonlehtori
ja Tekniikan Waiheita 2/2020 toinen päätoimittaja.

To cite this article: Petri Saarikoski, ”Arkipäivän teknologiat” Tekniikan Waiheita 38, no. 2 (2020): 4–5. <https://dx.doi.org/10.33355/tw.97013>

To link to this article: <https://dx.doi.org/10.33355/tw.97013>